

Farkas Viola

Figyelem! Fegyelem

Süli-Zakar Szabolcs: *Fegyelem*

📍 Egri Zsinagóga, Eger

📅 2011. május 17 – 29.

A spanyol és portugál inkvizíció által eretnokség miatt halálra ítélteteket kísérő ünnepélyes körmenet és az azt követő kivégzések, tehát az autodafé mint fogalom térben és időben jóval tágasabbá lett. SÜLI-ZAKAR SZABOLCS és SZABÓ ATTILA kettős kiállítása is ezt igazolja.

Süli-Zakar videóinstallációi a teljes, tökéletes fegyelem lehetetlenségéről szólnak. A fegyelem minden katonai és hatalmi szervezet alapja, viszont képtelenség – kiképzés nélkül – huzamosabb ideig, feszesen vigyázban állni, feszültség keletkezik, beindulnak az apró mozgások, remegések. A fegyelem összefügg a feszültséggel és annak kezelésével.

Öt videófelvételen öt különböző nemű és korú ember áll alsóneműben, fehér gatyában és pólóban. Minden felvétel egy lavórban lévő vízfelületen, illetve a vízfelület alatt fekvő tükörben tükröződik, és innen vetül a zsinagóga falára. A tükör és a vízfelület többszörös tükröződésének köszönhetően az alakok is megtöbbszöröződnek. A lavór mellett egy fehér hokedlin gallonkannából csöpög a víz, lassan, de folyamatosan. Ez a vízcsöpögés megtöri a vetített képet, emiatt a falra vetült kép is összetörik újra és újra.

Egyrészt az anyagról való leválás spirituális élményében részesülünk, fényben rezegve, a lét könnyűségét és örökkévalóságát megtapasztalva. Másrészt ez a mű, egy zsinagógában, az autodafé kiállítás sorozat részeként, elsősorban mégis a fegyelemről alkotott elképzeléseink újragondolására készített.

SÜLI-ZAKAR SZABOLCS

Fegyelem, videóinstalláció, Egri Zsinagóga, 2011, lavór, kanna, hokedli, víz, loop videó

A legfontosabb kérdések a fegyelemmel kapcsolatban, hogy meddig hasznos és honnan válik károsná, és az ember miért lesz fegyelmezett? Több válasz létezik: az egyik, hogy tényleg meg van győződve arról, hogy adott szituációban a fegyelem a leghelyesebb magatartás, tehát nem okoz neki megerőltetést fegyelmezetten viselkedni. A másik lehetséges válasz, hogy azért fegyelmezett, mert ugyan nincs meggyőződve arról, hogy ez a helyes viselkedés, de muszáj fegyelmezettnek lennie, mert egy közösség érdekeit a magáé elé tudja helyezni. Ezekben az esetekben közös, hogy történik önreflexió a magatartásra, választok, mert egyetértetek, választok, mert ugyan nem értek egyet, de kiszolgáltatott helyzetben vagyok vagy áldozatot kell hozni. Önismeret szükséges hozzá, tudnom kell, hogy mit tudok bevállalni. Van a fegyelemnek azonban egy olyan fajtája, amit semmiféle reflexió nem kísér, ami a gondolkodás helyett van. Van olyan fegyelem, ami azért létezik, mert az ember képtelen a szabadságra, fél a szabad választástól, tekintélyre vágyik, és a tekintélyek nevében akár a legnagyobb kegyetlenségekre is képes. A világirodalom leghíresebb inkvizítora, Dosztojevszkij *Karamazov testvérek* című regényében mondja a világ leghíresebb zsi-

dójának: „Nincs az embernek gyötrőbb gondja, mint az, hogy találjon valakit, akinek minél előbb átadhatja a szabadságnak azt az adományát, amellyel ez a szerencsétlen lény születik.”

Fegyelem, mert nem kell a szabadság és a gondolkodás terhe. A fegyelem ellentéte az én értelmezésemben nem a fegyelmeztetlenség, hanem a szabadság.

A magyar nyelvben a fegyelem szónak egyértelműen negatív konnotációi vannak, több szavunk is ugyanabból a töből származik, mint a fegyelem (pl. fegyőr, fegyenc, fegyver, fegyház), és ezek a szavak kivétel nélkül összefüggésben vannak valamiféle elnyomással, a szabadság korlátozásával. Az általunk ismert és használt idegen nyelvekben a fegyelem szónak, azaz a diszciplínának semmi köze sincs erőszakot, elnyomást kifejező szavakhoz. Viszont e nyelvekben a tudomány szó teljes mértékben megegyezik a fegyelem szóval.

Az autodafé egy általánosabb fogalom, már nem történelmi kategória. Egy zsinagógában és Észak-Kelet Magyarországon vagyunk. Nem lehet nem gondolni egyrészt a zsidóság „fegyelmeztet” elvonulására a kivégző táborokba, másrészt az ezt fegyelmeztetetten vezénylő katonákra, és az ezt „fegyelmeztetetten” végignéző emberekre. Lehet, hogy hirtelenjében demagógiának tűnik mindez, de tény: múltunk feldolgozatlan, a történelem közötti összefüggések nem tisztázottak.

Másrészt Észak-Kelet Magyarország a centruma a nagyon „fegyelmeztetett” csoportok által cigányok ellen elkövetett bűncselekményeknek.

És néhány hete kérdéssé lett az ország egyik legbefolyásosabb és leggazdagabb embere – és így sokak – számára, hogy mire való a művészet, egyáltalán való-e valakire? Ez is autodafé.

Számomra is úgy tűnik, hogy a művészet semmire sem tudja megtanítani az embereket, ha az emberi nem több száz éven át ennyire nem tanult meg semmit. Régen angyalok lennének, ha képesek lettünk volna a művészi tapasztalat elsajátítására és a művészetben kifejezett erkölcsi ideálok szerinti változásra. A spanyolországi autodafék nem azért szűntek meg, mert Goya művészetének egyik központi témájává váltak, ellenkezőleg: Goya azért kezdett el autodafékat

ábrázolni, hogy feldolgozza a traumát. A művészet haszontalan, nem az emberi lét jobbulására dolgozik. Viszont a művészet arról szól, hogy az ember létezik. A művészet a fegyelmeztetlenség és a szabadság társadalom által elfogadott – legalábbis eddig – legfontosabb terepe. A szelep, ahol ki lehet engedni a gőzt. Süli-Zakar Szabolcs videó-installációin öt teljesen különböző embert látunk, idősebbet, fiatalabbat, gyereket, férfiakat és nőket. Mindenki külön karakter, külön világ, hiába vannak egyforma ruhában.

Nemcsak e művek esetében, de Süli-Zakar Szabolcs művészetében általában érzek valami végtelenül egzisztencialista életérzést. A helyzetét nem értő ember kiszolgáltatottságát, a világba dobott egyén vívódását, magáraulatottságát. Mostani munkáiban a törekenység és széthullás konkrétan meg is jelenik, de alakjai mégis a magasba emelkednek. E művek konceptjét a moszkvai emlékmű, az ismeretlen katona sírja mellett álló díszőrség látványa adta. Süli-Zakar Szabolcs, Szabó Attila és Mátrai Erik nem hitték el, hogy igazi, hús-vér embereket látnak és nem bábokat.

Úgy tűnik, hogy mégis lehetséges néha a teljes fegyelem, a mozdulatlanság, a teljes merevség, csak olyankor báboknak tűnnek az emberek. Ezért e munkák némiképp persze túloznak. És én is túloztam némiképp, de sokszor csak a túlzás eredményeképp ismerünk rá a világra, így „zökkentjük” vissza magunkat, vagyis a túlzás nem túlzás.

1 Lásd: Demján Sándor beszédét a Miskolci Egyetem diplomaosztó ünnepségén: <http://www.origo.hu/uzletinegyed/20110128-interju-demjan-sandorral-gazdasagpolitikarol-nyugdijrol-kulonadorol.html> Schilling Árpád rendező reagálása: http://life-style.hu/hirek/20110502_muveszet_oktatas_schilling

